

JOHN COWPER POWYS

A boldogság művészete

*Részlet a Munkák és napok című fejezetből**

Ha a test és a lélek megnyugvása érdekében kellő odaadással gyakoroljuk a cselekvés világából való visszavonulást, és elmerülünk egy-egy ígéző jelenség szemlélésében, akkor nemcsak az élet mélyebb dolgaiban való elmélyedés, hanem egyszersmind az olyannyira üdvözítő és vigasztaló felfrissülést kiváló módjára is szert teszünk. Ezek az „örök pillanatok” a lényegükből adódóan filozofikusak és amorálisak egyszerre; és mivel teljes elfordulást jelentenek a gyakorlati dolgoktól, az abszolút gondtalanság érzetével ajándékoznak meg bennünket. Önünk a nem énnel szembesül ilyenkor, és bármely tárgy, amelyet esetleg észre sem vettünk korábban, most az egész világegyetem jelképéül szolgál.

Mindennapjaink teljes figyelmet igénylő tevékenységei közepette gyakran megfeledekezünk a belső tudatfolyamunk szakadatlan áramlásáról, a magányos szemlélődés termékeny befogadóképességéről. Márpedig aki hosszú és boldog életet szeretne élni, annak meg kell markolnia, az idő áramából ki kell tépnie azokat az örökkévaló pillanatoakat, amelyekben átadhatja magát a lélek elcsendesedésének, és feloldódhat a tárgyi világ egy-egy részletének önzetlen befogadásában. Ragadjuk meg ezeket a pillanatoakat, amikor csak módunk van rá, ragadjuk meg őket bárhol és bármikor: vonaton, buszon és váróteremben, riksában, taxiban és komphajón, ligetek padján, templomban és hotelok, színházak halljában, és az előszobában, a mosdóban, az ágyunkban és a kertkapuban!

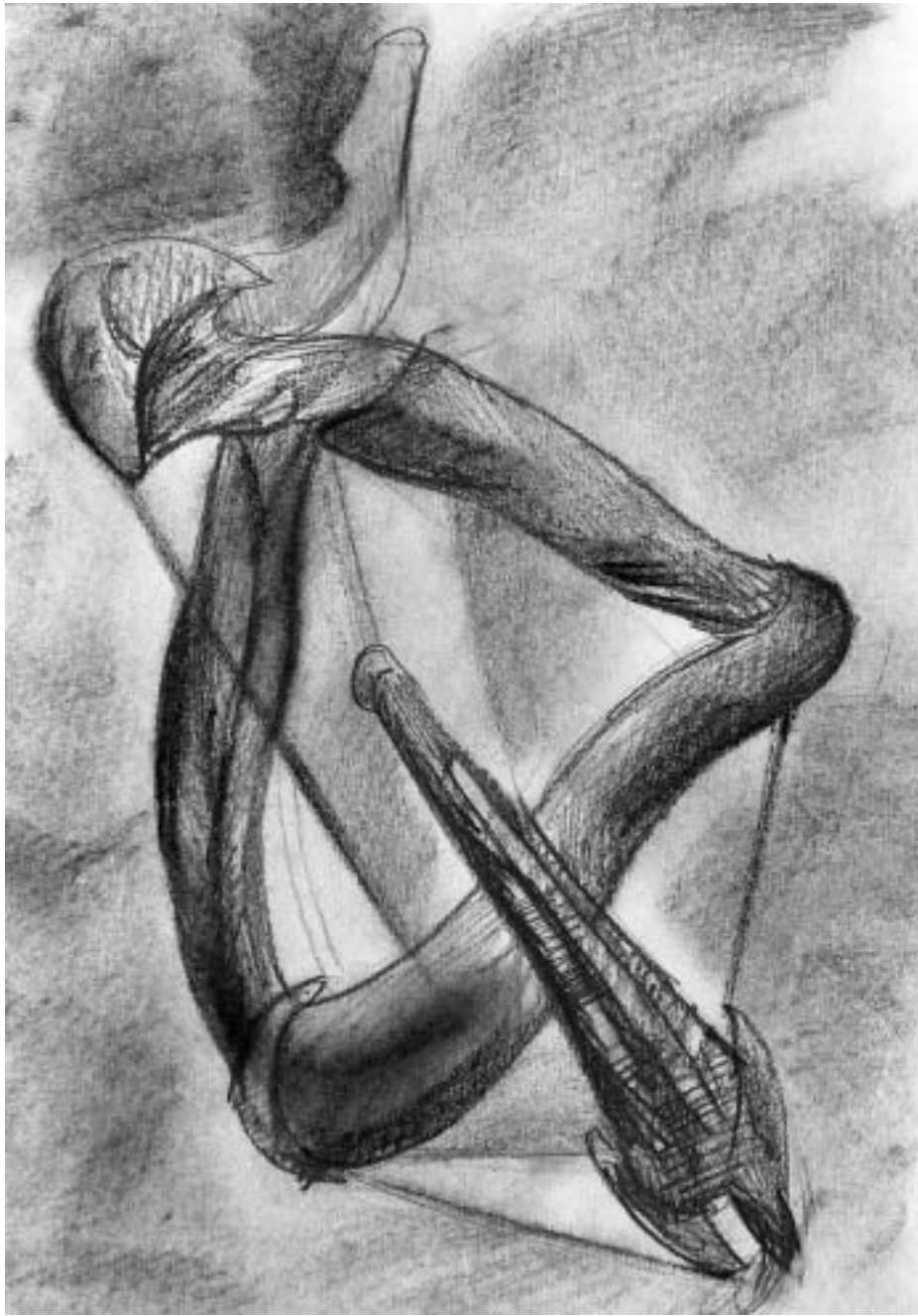
Ezeknek a pillanatoknak köszönhetően elmerülhetünk a teljes gondtalanság állapotában, legalább egy lélegzetvételnyi időre – márpedig ez az egyetlen módja annak, hogy boldogabbak legyünk és megóvjuk idegeinket az elhasználódástól. A gyermekeknek és az öregeknek ezt aligha kell elmagyarázni; ha pedig a dél heves izzása közepette nem tudjuk felidézni magunkban a nap kezdetének és végének üdvösségét, önként mondunk le az élet nektárjáról. Ugyanakkor arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy a gondtalanság e szent forrásában való megmerítkezéseket elrejtjük barátaink és ismerőseink elől; hiszen az átmeneti bajokkal vagy épp fenyegető gondokkal küszködő, zaklatott társaink számára mi sem lehet bosszantóbb annál, mint ha azon kapnak bennünket, hogy könnyedén és felszabadultan lebegünk a világ e titkos, bűvópatakszerű áramlásában. Azok, akik nem ismerik és nem gyakorolják maguk is ezt az isteni titkot, sohasem fogják megtudni, mit jelent az igazi boldogság.

Ezekben a mennyei, gondtalan pillanatokban valójában nem csupán a gyermek- és öregkor áldásos kiváltságait tesszük magunkévá, hanem léleklében visszatérünk az élet egy korábbi, úgymond „vegetációs” korszakába; ugyanakkor pedig megsejtünk valamit egy majdan elkövetkező időszak „isten” állapotából is.

A valódi boldogság technikájának egyébként több köze van az ember egyhangú, szürke napjaihoz, mint az élet sorsdöntő fordulataihoz. Az ilyen szavakat, mint „unalmas”, „sivár”, „banális”, „egyhangú”, „szürke”, „hétköznapi”, amúgy is a legjellemtelenebb és legostobább emberek találták ki. A legfőbb feladatunk az, hogy magától az élettől legyünk boldogok, és ne várjunk folyton ínycsalatokra a sorstól, ünnepnapokra a vakszerencsétől, vagy pompás estélyekre a végzettől. Mindössze annyi a dolgunk, hogy a legmélyebb hitvallásunkká, a legszigorúbb erkölcsiségünkkel tegyük a boldogság megszerzésére és megtartására irányuló folyamatos törekvést. Minden titok nyitja eme sztoikus magatartás következetességében rejlik. Ha elég kitartók vagyunk, egyszer csak érezni fogjuk, hogy rendíthetetlen kedéllyel kerekedünk felül mindazokon a vad, ádáz helyzeteken, amelyek próbára teszik életfilozófiánkat.

Abban a kulcsfontosságú kérdésben, hogy vajon a tartós boldogságért milyen mértékben kell a szórakozást igényesebb művelődéssel felcserélnünk, az volna a javaslatom, hogy mindenekelőtt a boldogság szüntelen gyarapodását tartsuk szem előtt. A legjobb talán, ha engedményeket teszünk. A szabadidő eltöltésének némely módja – mint például a moziba járás, az újságolvasás, vagy az érzelgős lektűrökben való elmerülés – olyan kellemes és élvezetes tevékenység, hogy igazán kár volna lemondani róla. Persze ennél is sajnálatosabb lenne, ha a felszínes kedvtelések mellett a kikapcsolódás semmilyen

* Az első részt előző számunkban közöltük.

más módját nem gyakorolnánk. Mindannyiunknak szüksége van olyan gondtalan tevékenységre, amelynek semmi köze hivatásunkhoz vagy a világi sikerekhez, mégis, akár a világ végéig tudnánk vele foglalkozni. Vagyis minden embernek szüksége van olyasmire, amit az angolok hobbinak neveznek. Ebben a tekintetben nincs különbség a calcuttai páriák, a benaresi koldusok, a New York-i cigányok, a londoni ponyvairók, a dorseti nyugdíjasok vagy az isztambuli háremhölgyek között. Ugyanis minden egyes embernek, aki a *tartós* boldogság elérésére törekszik, meg kell találnia a maga személyes „hóbortját”, bármi legyen is az: ganajtúró bogarak megfigyelése vagy őskövületek gyűjtése, latinnyelvtanulás vagy dorombozás, sétatobok faragása vagy ágyterítők hímzése, a botanika tanulmányozása vagy népdalok, népmesék ápolása – olyasvalami tehát, aminek már a gondolata is páratlan lelkesedéssel tölti el reggelente, mihelyt kinyitja szemét, éppen úgy, mintha titkos szerelem vagy játékszenvedély hevitené az embert.

A boldogság művészete mindössze két dolgon múlik: *az elszántságon és a gyakorlás*on. Aki unja már, hogy folyton erről beszélek, az ne feledje, miről van szó: a tovalebbe-nő boldogság időről időre bárkit meglegyinthat törekeny szárnyaival, ehhez nincs szükség semmilyen filozófiára. Ez a könyv azonban a *tartós* boldogság technikájával foglalkozik, akár erkölcsös vagy erkölcstelen, akár könnyű vagy nehéz is az.

Mindent a megfelelő mértékben, se többet, se kevesebbet – ezen múlik a boldogság. A mértéktartást kell begyakorolnunk; azt tehát, hogy semmiben se akarjunk addig tobzódni, amíg rossz szagot nem kezd árasztani, mint csípős hajnalokon a csonkig égett gyeritya. Ha például szenvedélyes dohányosok vagyunk, akkor a következő szál meggyújtását minden esetben addig kellene halogatni, amíg nem olvastunk el bizonyos számú oldalt a könyvünkől, vagy amíg nem írtunk meghatározott számú sort a füzetünkbe, vagy amíg nem értünk el valamely távolságig a sétánk során, vagy amíg nem telt el egy bizonyos idő, amelyet magunknak meghatároztunk. Ha egyik cigarettát szívjuk a másik után, míg csak túl nem telítődünk vele, akkor szinte szándékosan elpusztítjuk a dohányzásban rejlő érzéki örömök elbűvölő tündéreit. De ha mindig csak egy kicsivel is tovább nyújtjuk az időt, amíg a következő szálát meggyújtjuk, akkor nemcsak a dohányzás élvezetét fokozzuk, hanem életünk boldogságát is. Akik megállás nélkül, szüntelenül dohányoznak, végül a nemdohányzók szintjére esnek vissza, és olyanokká válnak, mint akik a fűtött szobát és a meleg ételt *eleve adottnak* tekintik – és ezzel sárba tiporják a földi élet méltóságát. Ez a magatartás a fő oka annak, hogy a gazdag ember nehezen jut be a mennyek országába.

Visszatérve a szórakozás és a művelődés közötti egyensúly sarkalatos kérdésére: amint utaltam rá, az a legjobb, ha engedményeket teszünk. Túl szigorú önmegtartóztatás lenne csupán azért lemondani arról az önfeledt gyönyörűségről, amelyet a férfiak az újságolvasásban, a nők a filléres regények olvasásában találnak, mert valami más talán „kulturáltabb” örömeiket ígér. Egyébként is jobb, ha felszínes dolgokat olvasva mély gondolataink támadnak, mint ha mélyenszántó könyveket lapozva üres semmiségek járnak az eszünkben; hiszen az számít csak igazán, hogy *bennünk* mi történik.

Ha már az újságolvasásnál tartunk, mondjuk el, hogy aligha van találóbb példa a férfiak többségét jellemző fennkölt képmutatásra, mint a komolyság, amellyel a bűnügyi híreket és a reklámokat böngészik, titkos élvezettel, olyan képet vágva, mint egy miniszter, aki létfontosságú állami ügyeket fontolgat éppen. E komolyságnak olyan erkölcsi súlya van, hogy általa sikerült meghonosítani azt a nézetet, mely szerint egy újságot olvasó férfi – a lektűröket bújó nővel ellentétben – Isten előtt szent. Mindazonáltal persze, lett légyen akár szent és áhítatos, akár könnyelmű és istentelen, semmiképp sem szabad lemondanunk e gondtalan, mennyei pillanatokról, amikor maradéktalanul feloldódunk az olvasás önfeledtségében. Ezek az isteni közzjátékok jelentik megfáradt testünknek az áldott megnyugvást és lázas lelkünknek a mennyei megszabadulást. Megpihenünk, elfeledjük a dolgokat, és boldogok vagyunk – legalább egy kis időre.

Ami az újságolvasást illeti, az epikureusok természetesen idegenkednek az esti lapoktól, kivéve, ha valamiért nem volt alkalmuk elolvasni a reggeli újságot. A holnapi lapot ma éjjelkor megvenni pedig – hacsak nem az újságárosok iránti rendkívüli előzékenységből történik – olyan, mint koraszülésnél asszisztálni.

A szenvedélyes regényolvasás, ami lányoknak mindenképp hasznos a tartós boldogság érdekében, fiúk esetében ártalmas lehet. A regényolvasás, hacsak nem párosul komoly szellemi törekvésekkel, a valóságtól való eltávolodás miatt veszélyes és bomlasztó narkotikum egy fiatal ember számára. A lányok esetében viszont – akiknek a léte eleve erősebben gyökerezik a valóságban annál, mint amit az idegeik el tudnak viselni – a regényolvasás többszörösen indokolt visszavonulást jelent az álmodozás, az ábrándos megregés belső világába. És ennek a rejtett lelki áramlásnak *egész életük során* fenn kell maradnia. Ezzel szemben a fiúk természetükből adódóan olyannyira a képzelet hatása alatt álló lények, hogy ha ráadásul másod- vagy harmadrangú regények rabjai lesznek, elveszítik istenadta képességüket, amellyel támadó és védekező fegyvereiket felkészíthetik az étellel vívott küzdelemre. Mindazonáltal áldott a regényíró – legyen akár első-, másod- vagy ötödrangú –, akinek műve úgy megbabonázza a hölgyolvasók szívét, hogy rövid időre feledni tudják a valóság minden nyűgét, amelyre máskülönben minden idegszáluk veszedelmesen ki van élezve.

A cseppnyi vízárt alábukó fecske röptének íve mellett a világon semmi sem sugároz olyan mély harmóniát, mint az olvasásba belefeledkező nő látványa. A legtöbb, amit a hölgyek tehetnek a boldogság érdekében, hogy mielőbb rászoknak a regényolvasásra, és ha módjukban áll, a végletekig fokozzák ezt a szenvedélyt. Nem kell attól tartaniuk, hogy a regények megrontják ízlésüket és kárára lesznek műveltségüknek; hiszen a nők, ellentétben a férfiakkal, esztétikai és filozófiai értelemben nem adják át magukat ezeknek a könyveknek, nem veszik a lelkükre őket. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy filozófiai becsvágy híján, amely fogékonytá tenné őket az elmélkedésekre, a nők ugyanúgy mellőzik a szerző stílusát és bölcséletét, ahogy a férfiakkal folytatott beszélgetéseik

során átsiklanak a számukra felesleges részletek felett; sokkal inkább arról van szó, hogy csupán a szereplőkre és a történetre figyelnek. Ez az, ami igazán foglalkoztatja őket, minden egyebet pedig, némiképp talán joggal, elengednek a fülük mellett. A nők valójában sokkal „átersztőbb” módon fogadják be a népszerű kultúrát, így nem árt nekik és nem gátolja egyéniségük fejlődését, ha klasszikusnak aligha nevezhető műveket olvasnak.

A férfiakkal más a helyzet. Amikor egy „sikeres” férfi értéktelen ponyvaregény olvasásába kezd, mivel a sikerrel járó jellegzetes elfajzás biztos jeleként immár semmilyen más módon nem tud kikapcsolódni többé, és közben dölyfösen lenéz minden szerencsétlen flótást, aki pallérozni próbálja elméjét, akkor voltaképp az intellektus valódi haszna iránt tanúsít végzetes megvetést; márpedig ily módon, legalábbis Dante szerint, egyenes út vezet a pokolba. Egyébként a sikeres üzletember, midőn a vállalkozásban megfáradt elméjét bűnügyi regények olvasásával próbálja ellazítani, leginkább egy elmélyült komolysággal tetvekre vadászó majomra emlékeztet. Ezzel szemben ha egy szorgalmas háziaszornynak sikerül néhány percre belefeledkeznie egy másodrangú érzelmes regénybe, az éppen olyan frissítő, erőt adó, éltető művelet lehet számára, mint amilyen a tehének önfelelt kérődzése.

Bárhogy legyen is azonban, egyvalami egészen bizonyos: mindennapi boldogságunkat nagyban fokozza, ha időnként a munkánktól teljesen eltérő szellemi tevékenységgel foglalkozunk. E tekintetben felbecsülhetetlen haszonra tehetünk szert például akkor, ha egy idegen nyelvet lépésről lépésre elsajátítunk, majd a megszerzett nyelvtudást egy ismert klasszikus mű segítségével fokozatosan tökéletesítjük. Ehhez viszont elengedhetetlen, hogy igazán nagy művet válasszunk, amelynek minden ízében benne foglaltatik a világ alapvető tragikumuma és komikumuma, mely több ezer év óta jottányit sem változott. Ezen a ponton érdemes megjegyeznünk, hogy életbölcességünket nem azok a sziporkázóan okos könyvek érlelik a legzamatosabbá, amelyek újabbnál újabb izgalmas áttekintést nyújtanak az életről, hanem azok a régi, méltóságteljes művek, amelyeknek egyszerű, tömör, epikureus sztoicizmusa néhány nagyívű, nemes alap gondolatba sűríti zürzavaros létezésünket. „Aequam memento rebus in arduis servare mentem”¹ – nincs szükség kiváló nyelvérzékre ahhoz, hogy a bennünket emésztő gondok és bajok esetén segítségünkre legyenek az ilyesféle gondolatok, amelyek bölcs megfontoltságukkal néhány ezer éve kísérik az emberek derűs és borús napjait.

Végezetül elérkeztünk ahhoz a fontos kérdéshez, hogy milyen hatást gyakorol életünk felhangjaira és mellézköngéire tényleges, nap mint nap végzett munkánk; hiszen napjaink legnagyobb részét szükségképpen ezzel töltjük el. Mindennapi fáradozásaink során nem a munka jellege a fontos, hanem inkább a kedély, amellyel a dolgunkat tesszük. Minden azon múlik, hogyan viszonyulunk hozzá: még a legszánalmasabb kétbalkezes is találhat némi meglepődést kevésbé kedvelt munkájában, ha túlzott önsajnálattal nélkül teszi a dolgát, és megpróbál örülni annak, hogy egyre nagyobb jártasságra tesz szert szakmájában. Okosabb ilyenkor, ha nem a miénknél jobb állásokra gondolunk, hanem olyanokra, amelyek rosszabbak annál. Ha viszont mégiscsak a miénk volna a lehető legpocsékabb munka, amely semmiféle vigasszal nem szolgálhat számunkra, akkor is kell lennie bennünk annyi elszántságnak, amennyivel át tudjuk vészelní átkos munkahelyi óráinkat, és kemény szívvel ki tudjuk várni a megkönnyebbülés pillanatát. Mert ne feledjük: „Bármily kimerítő és hosszadalmas volt a nap, a végén vecsernyére harangoznak.”²

Viszont már csakugyan maga az ördög bújt belénk akkor, ha a megnyugvás perceinek elérkeztével sem tudunk olyan paradicsomi boldogságban fürdőzni, amilyenben soha nem mártózkodhat meg azok a „szerencsések”, akik csupán a munkájukat tudják élvezni az életben.

Danyi Zoltán fordítása

¹ „Balsors ha sújt rád, őrizd meg lelki nyugalmad.” (Horatius)

² Középkori szólás.